

СТРАЖИЛОВО

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 13.

У НОВОМ САДУ, 29. МАРТА 1892.

ГОД. V.

ПЕСНИШТВО.

* * *

Цвијете моје душе,
одгојено у боли!
Сними с лица veo,
слушај гдје те моли
онај, кој' те изгуби.
Оне лијене сузе,
што ти красе лице,

остави на земљи,
гдје су наше бољетице,
па полети у небо;
ту се, драго, ухвати
у коло луча сјајних;
кажи им: он ме шаље,
он, кој' плаче на земљи!

Па лети, лети даље!
На своду модрог неба
убиљежи моју љубав,
несуђену моју љубав,
ти, цвијете моје душе,
ти, у тузи срца мог,
бесмртнице лијена!

Јосип Берса.

ПЕСМА ЛАЗАНСКОГА.

Приповеда П. Желски.

(Наставак).

VII.

Га гвозденом се доследношћу Марија чинила као да не онажа, да је Иван од њена повратка амо куд и камо ћутљивији и замишљенији него донде. Дочекивала га је једнако ведро и весела а кад би видела, да се сва њена разговорност разбија о јогунасто његово ћутање, латила би се опробаног средства, које до сад нигда није промашило — уде-сила би, да дете разведри тату. Иван је то увардао и болило га је, што ће се дете тако и нехотице навићи на лицемерство, али није могао том на пут да стане. У истој мери, у којој га је Маријина, као што он беше уверен, намештена љубазност одбијала, привлачила га је неодољива умиљатост милога Милоја па није јадник знао

на чему је. Ње до душе није мрзио — више му је жао било ње — али се није угодно осећао, кад је с њом. Тиштало га је нешто и против његове воље и гонило га чисто, да потражи у ње разјашњења, но кад би се на то већ пола решио, свагда би на по пута застао. Ту нема шта разјашњавати, ту је све јасно као сунце. А то, што је јасно, то је тако страшно, тако ужасно! Ма колико да је мислио и мислио, шта му ваља радити па да га тај терет мине, све је излазило на то, да ту нема излаза другог, него се мора мунки и јуначки сносити.

Али што баш ја? поновио би сто и сто пута у себи. Сећао се толиких и толиких другова својих, који су на дому срећни, а не беху бољи од њега те дакле и не за-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

служиваху бољу срећу. А како ли је он некад замишљао себи ту срећу, како ли је за њом чезнуо! Па што да га тако дуго завараваш и та пуста нада, да ће се све забравити па да ће бити боље, да ће бити онако, како треба да буде! Да се којом срећом могло одмах увидети, да помоћи нема, па би до сад ваљда већ прекужене биле те муке, које му троше и душу и тело!

Трудио се Иван свом снагом, да бар спољашње сакрије, како му је пусто у души, али је крај свег његова усињавања избила велика промена у животу му и опхођењу с другима. Опасило се то, како журајиво чисто стреса са себе конвенционалне дужности, кад их не може да избегне. Изобичајио је од неколико дана те не иде после ручка у читаоницу, него прилегне а сијеста му се богме по гдекоји пут отегне и нешто преко обичне мере. Марија га често пита, да му није можда зло, и хвата га за руку па му и чело пипа, а он се сваки пут одсмехне тој њеној бризи па онда оде на посао, сигурна крока и дигнуте главе. Њој то онда право и не стрепи више, само се ужасне, кад јој се учини, да је сад нешто нестрпељив према детету и да много сад превиди, у чему је пре уживао. Али је и тај ужас одмах пређе, чим Иван опет дигне величкога малишу да га ндоша па га притисне љубити. Све на свету може бити, мисли она, али то никад ни до века, да ће он престати гинути за тим дететом.

Једно после по дне мали Милоје већ одавна одспавао своје и већ се инаиграо до миле воље а Иван још никако да изађе из чисте собе, где је на диван прилегао био одмах после ручка. Марија узме дете за руку па полако уђе с њим у чисту собу. Иван отворених очију лежи на дивану а не миче се, ма да их виде обоје, кад уђоше.

Дете притрчи дивану, сагне се Ивану чело ногу, закикоће се па га повуче за ногу.

— Тата, пододи то је!

Иван се не миче.

— Тата! Тата! — наваљује дете.

— Та Иване, за Бога, како можеш бити тако дрвен? Дете те тако воли а ти — Пољуби, душо, тату! стаде храбрити

дете, које већ готово било да бризне у плач.

Ивана као да погоди стрела. Нагло пружи руке за дететом, привуче га себи па му стане тепати.

— Тако, видиш! рече Марија а на лицу јој опет сине она ведрина последњих дана. И сама приђе ближе.

— Хајде, чедо моје, кажи, како волиш тату! позове дете, клекнувши крај дивана. Дете се насмеши па рашири руке, што игда може.

— Зар тако здраво? кликне Иван и обасне дете пољупцима.

— Е, а маму? Брже! Како волиш маму? умеша се Марија, отимајући у шали дете од Ивана.

Како је још клечала пред диваном, обгрли је дете око врата.

— Тако! на то ће она задовољно. — А сад де загрли и тату.

Малиша послуша и то те је Маријин маневар пошао за руком да не може бити сјајније. Иван је био сав раздраган. Тепао је и тенао детету, грлио га и љубио и већ не знаде човек, шта је доста. Тек ће она прекинути.

— Хајде, злато моје, сад иди лепо па се играј с Илком. Тата има сад посла, а знаш, ако будеш добар па лепо слушаш, донеће ти тата до вече коња.

— Је л онод великод? протена дете а дигло своје лепе очи па матер.

— Да, да, оног великог! потврди Марија, а дете све радосно истрчи из собе, да се похвали Илци, шта ће добити до вече.

Иван и Марија остадоше сами.

Он је још лежао на дивану, она пак, по што је за дететом отишла до врата и видела, да је собарица у другој соби дочекала дете, вратила се и села на столицу Ивану чело главе.

— А што се ти данас толико лениш? запитаће тек у цеке, по што су дуго ћутали, гледајући свако преда се.

— Не знам ни сам! одзове се Иван, али је још не погледа.

Опет тишина.

Њој поче горња усна дрхтати.

— Ви се канду у том вашем суду нисте баш претргли од посла, кад се теби

тако жури — насмејаће се она на једаред.

Ивану на мах дође ње жао, и то тако, како још никада до сад. Учини му се, да је његова равнодушност мучи и убија, учини му се, да то ипак и ипак није право и поштено од њега, и човек се свлада, придиже се у пола, погледа је смешећи се и пристаде на шалу.

— Да видиш, не ће бити тако. Волио бих тебе на један само дан одредити да судиш, па би се одмах ратосиљала. Ето и јутрос! — ту му лице доби опет онај мирни озбиљни израз —. Не знаш ти, како често човек дође сам са собом у опреку. Јутрос сам гласао за то, да се простом убици одреди блажија казна.

— Шта? престрави се она. Та ту би бар требало да је лако. Глава за главу! Куд ћеш праведнијег и оправданијег правила?

— Било би, кад би човек смео пресуђивати само по чину, без обзира на оно, што је чин изазвало.

— Па зар има и какав обзир на свету, који би био у стању извинити убиство?

— Има, Марија, има, ма како да се том противе твоји појмови о правди и правци. Ето ти жива примера на нашем данашњем осуђенику. Био је то поштен и ваљан човек, па благо од човека, ни муве тај није знао увредити, па ето шта се начини! Од питома голуба постаде крвожедан звер. Имао је жену, коју је волио над свиме на свету, коју је, што кажу, на рукама носио, коју је пазео, као мало воде на длану, а она није била вредна његове љубави. Благост и доброту његову није умела да цени, него ју је чак на то употребљавала, да га подло вара и срамоти. Кад се о том уверио, судио јој је сам — страшно, али по правди.

Ту Иван умуче. Последње речи изговорио је нагласком стална и непоколебљива уверења.

Њу као да је текнуло то, што се он са толико искрена жара заузима за тог злочинца. Но једино се по лаком бледилу на лицу јој могло познати, да савлађује нешто у себи, што је свом силом гони, да у очи луци мужу, да није ни та жена све-

му крива и да треба и код ње тражити обзира и на њих се освртати. Спољашње је иначе била мирна и тешко да би ико на свету кадар био опазити по њој, да је готово до очајања доводи одлучни тон, којим њен муж исповеда нешто, што она из најдубљег уверења осуђује. Некако овлаш, чисто као само за то, да не прекине разговор, рећи ће, више себи, гледајући преда се:

— Међер право кажу: највећа правда највећа је неправда.

— Како то мислиш? жацне се Иван и упре општар поглед у њу.

— Та да! настави она, не опазивши његова погледа те се ни мало не збунивши. За њега, простог убицу, тражите олакшице а њу јадницу осуђујете и не саслушавши је. Бог зна, шта је било, те је хтела не хтела морала бити таква. Па зар нас Бог не учи, да ваља праштати?

— Докле? упаде јој Иван у реч а већ је скочио био с дивана на немирно стао ходати по соби. Било је за цело и тога, али ако је то тумачено као слабост и немоћ, шта онда?

— Па ја не знам како је било у овом случају! стаде се Марија извлачити, јер се поплашила, да ће се ствар здраво заопиљити, а до тога без потребе није рада била да дође. Ја само у опште говорим и браним жену као слабо створење, које не може за свако своје дело одговарати баш до најмање стипице, парочито онде, где не влада толико ум, колико срце и крв.

— А да на што је онда морална воља и снага, кад човек не би знао сам собом владати те обуздати то срце и ту крв? И ватру, символ необузданости, може да укроти, а не би могао себе и своје страсти! Али то и јесте оно. Морална се воља и снага слабо данас развија и челичи, слабо се утврди у човека појам о дужности. Какво ли нам је то васпитање? Ето у вас женских! Научите штрбецати два три језика, нешто мало научите музике, науче вас, како да се крећете у друштву, да се насмејете, где учтивост захтева, и све тако којешта. Од куд онда и да знате, шта су вам дужности према мужу и деци? Како

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

да вас онда у свему не руководи сујета, себичност и ниска страст?

На једаред застане на погледа у њу. И против воље му спонаде га страх, да је далеко забраздио. Кад виде, како је њој из лица нестало и последње капи крви те како је усне чврсто стисла, дође му да је потребно да нагласи, да је то говорио само у опште, без алузије на икога. Но у том га она предвари. Заграбивши нагло са најскривенијег кутића своје душе још онај јадни остатак умешности у прикри-

вању правог свог расположеја, насмеши се па ће тек:

— Ми се ваљано задипшутасмо а ја још за вечерас имам вас дан да спремим. Већ си заборавио је ли — додаде, кад виде, да он не зна, о чему је реч — да смо данас позвани код Ракићевих и да си ми обећао, да ћемо ићи.

— Да, збиља! сети се он. Е па хајде ти спремај а ја идем да завирим мало и у суд.

(Наставиће се).

ВЈЕРИНА ЉУБАВ.

РОМАН И. А. Гончарова

по француској преради Евжена Готи превео *Миливој Максимовић.*

ПРВИ ДЕО.

ХИИ.

вај пут закуца он на врата.

— Ко је то? запита Вјера.

— Ја! одговори Рајски тихо, промовив главу кроз отшринута врата, — могу ли унутра?

Она га пусти унутра и понуди му столицу.

— Јуче је Јегор чемодан однео опет на таван, рече му она након кратке почивке.

— Па?

— Ништа.

— Хоћеш да питаш, шта је са мојим путовањем; а то, видиш, зависи од тебе, хоћу ли отпутовати или не.

— Заиста?

— Дабогме, ти то добро знаш.

— А шта треба, да учиним, да се то збуде? Жртава? Ја сам готова да вам својеручно скинем чемодан са тавана.

Он не рече ништа на ову шалу.

— Дакле, кажите!

— Реци ми прво, да ли љубиш кога.

Она се нагло окрену према њему и погледа га пренеражена.

— И онда ми реци, ко је писао оно писмо на плавој хартији; ја сам уверен, да га није писала понадија, наваљивао је он.

— У каквој је све то свези са вашим одласком? упита га она све више и више зачуђена.

— Ево ћу ти растумачити: ти си ми рекла, да се не могу надати, да ћеш једнога дана и ти мене љубити.

— Јесам.

— Лепо! Да ублажиш бол, који су ми проузроковале те речи, реци ми истину, да се немам чему надати, — и ти престајеш живети за мене.

Говорио је са страшћу и убеђењем. Она се промисли неко време; изгледаше, као да се бори сама са собом; на послетку се окрене њему.

— Нек буде! рече полагано па онда спутивши глас настави: — јест, ја љубим..... другога.

— Кога? повиче он, скочив нагло са столице.

— Шта вам је стало до његова имена?

— Морам га знати! Ко је писао оно писмо? понови опет, а глас му стаде дрхтати.

— Нико! ја сам јој нарочито рекла, да сам видела никога, а писмо је од Наталије! потврди она хладно.

— Баш не ћеш да кажеш.

— Ја ћу вам увек само једно моћи рећи.

— Шта?

— Идите!

— Добро, баш ћу да останем! рече он опором.

Дуго је гледаше.

— Како вам је воља, рече она иронично, —

WWW.MILIVOJ.BZ
У
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ви сте код своје куће. Али, радон, сутра морам рано устати, рада сам да идем к Наталији.

После одласка Вјерина осећаше Рајски, да га обузима страхан осећај усамљености. Све му се расплинило пред очима, па није ништа друго видео, него да су завесе Вјерине остајале непомичне, да није више седела на својој омиљеној клупи; без ње му беше и кућа и околина и све остало пусто. Ма колико да је желео, није ни могао ни смео љубити своју рођаку, јер му је одузела свако право и сваку надежду. Она му је признала да љуби другог, а за тим је отишла, понесавши са собом кључ од своје тајне, коју му је само у полак открила. Она не беше за њега ништа друго, него забрављена врата.

Предаваше се својим рефлексима, разговарајући се са бабушком.

— Зар нисте опазили, да је од неког доба постала нешто замишљена? запитана је, у нади да ће тако моћи решити загонетку, написану на плавој хартији.

— Зар си ти опазео?

— Мени се барем тако чини.

— Зар бих је ја волела, да нисам тако што одмах опазила? Већ много ноћи сам пребдила, размишљајући, шта то може бити; још од пролећа ми је тако нешто чудновата, час весела, час замишљена, час опет јогунаста и раздражена. Треба је удати, ето то је. Питала сам и доктора, а он све нешто о живцима бунца. На част им њихови живци! Шта значи то? Некада доктори нису живце ни спомињали. Неко на пр. пати од бубрега; они ти онда лепо кажу: Болесни су му бубрези! ал' данас, чим што фали, одмах живце на среду!

Да није можда љубав? заусти Рајски.

— Господе Боже, само нам још та несрећа треба! крикну Берешкова. Од куд ти то паде на памет, Борисе? Говори! рече му, преклињући га.

— Та немојте, бабушка! утишаваше је Рајски, који се већ покајао, што је то рекао, — умирите се. У осталом, она не ће ни мени рећи оно, што крије од свију. Ја не знам ништа, ни куд иде, ни ко је та понадија. Што год знам, све сам од вас чуо.

— Истина је, да ником ништа не говори! одобраваше бабушка, умиривши се опет. Јединој понадији што се поверава, она зна све што се догађа у души Вјериној, али та јако пази, да не ода коју тајну своје пријатељице.

Настаде ћутање.

— А после, у кога би могла бити заљубљена? настави Татјана Марковна, — ја не знам никога.

— Никога? запитана живахно Рајски.

— Једини шумар би могао бити, рече замишљена. То је красан човек. То би га особито обрадовало, барем колико се мени чини, а био би врло добра партија за Вјеру, али...

— Шта али?

— Она је тако чудна! Не зна човек како да почне, како да се влада с њом! А он је човек озбиљан и богат, има...

— Какав је тај шумар? Је ли млад, добро васпитан?...

— Видећеш га ових дана, одговори Берешкова, сва у бризи.

Неколико дана после овога разговора седео је Рајски са бабушком и Мартом при чају. Запара, која је цео тај дан владала, предсказивала је олују, која се пред вече и подиже. Са оне стране Волге превукло се небо црним облацима, запара постајаше све несносија, а ветар поче већ подизати вихорове од прашине по пољу и по друму.

Све се беше смирило. Татјана Марковна зазвони да се спрема. На све стране се затворише камини, прозори, капије. Не само да се добра Татјана бојала олује, него није баш лепо гледала ни оне, који остајаху равнодушни, и сматрала је то као знак нерелигиозности. У њеној кући се сваки побожно крстио, кад би почело севати, а онај, који није то учинио, добио би оштар укор. Једном приликом је отерала у кујну Јегора, који се, по свом обичају, и за време буре кикотао са служкињама.

Бура се величанствено приближивала. Из далека се чула потмула грмљавина грома, а овде онде се дизали стубови прашине. На једаред севну муња и расветли небо а врх села се разлеже страховит пуцањ грома. Рајски брзо зграби кишобран и капу и изиде у врт да посматра слику и утиске природе пре буре па да их после опише. Бабушка, видећи га, где одлази, куцну за њим на прозор.

— Куд си пошао, Борисе? запитана га.

— На обалу Волге, да посматрам буру.

— Јеси л' ти шашав? Врати се брже натраг!

— Не ћу, хоћу да идем.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNICIB.RS

— Ал' ти се заповеда, да се вратиш! повика она на њ, заповедајући.

У тај пар севну друга муња а за њом се разлегаше неко време силна грмљавина. Берешкова и Марта престрављене на сву меру загнурише главе у јастуке, а Рајски пође једном слабо утрвеном стазицом, која вођаше кроз цбуље доле у понор. Киша је падала као из кабла, муње непрестано севаху а грмљавина биваше све јача и јача. Спустила се већ поћ а због црних облачина беше још тамније него обично. Рајски се већ почео кајати са своје уметничке фантазије, која га натера да иде и гледа буру, јер ужасни пљусак, који не престајаше лити, беше му већ пробио кишобран; беше скроз мокар, ноге му западаху у дубоком глибу и, будући да је још врло рђаво познавао појединости околице а уз то због мрака слабо видео, спотицао се сваки час, било да нађе на какав пасин, било да се удари о какав пањ, на посетку се заглиби у једној барици. Сваки час је морао због помрчине да се зауставља, па кад муња севне, он онда опет пође напред. Знао је да ту негде у близини, на дну понора, има један павиљон, који је начињен још онда, кад је шипракје и дрвеће у понору још било део врта. Још пре, кад је оно ишао на обалу, опазио га је, пролазећи онуда у шуми; сад је хтео, да се тамо склони, али није знао којим путем да удари. Није хтео више да се излаже непогоди, да се при сваком кораку спотиче и пада у јендек, него се врати и одлучи да пође према друму, а одавде у суседно село. Ципеле му се беху са свим раскиселиле, једва је ишао, извлачећи са тешком муком ноге из глиба, травуљине и корнриве, а после, право да кажемо, није био баш равнодушан ни према непрестаном севању муња, и ужасној грмљавини врх његове главе. Признавао је сад сам себи, да је из своје собе, с прозора, исто тако лепо могао да се диви тој бури.

Једва се дочена живице, која се протезала уз друм; обрадова се и хтеде да је прескочи, али се одеклизну и паде у ров. Тешком муком се опет подиже, скочи преко живице и једва једном се нађе на друму. Овим путем се врло слабо ишло, јер се пењао уз стрм брег, једини се мужици возили туда, кад се враћали празни, да тим скрате пут.

Рајски је био скроз мокар; под руком је држао кишобран, који није био више ни за што; кад год би севнула муња, он би само жмирнуо

очима и ишао даље клизавим путем, једва вукући ноге. На једаред зачује зврјање кола. Послуша најљивије и упозна да се звук приближује. Застане и чује са свим јасно хрзање коња и узвике кочијашеве. Склони се у страну, док не прођу кола; у тај пар севну муња и он могаше видети два ватрена коња упрегнута у кола, у којима су седеле три особе. Кад севну друга муња, опази у тој групи и своју лепу рођаку Вјеру.

— Вјера! повика он.

Кола стадохе.

— Ко је то? ушта она.

— Ја!

— Мој брат! Шта радите ви ту? зашта га зачуђена.

— А ти?

— Враћам се кући.

— И ја тако исто.

— А одакле идете?

— Из понора; заишао сам у шипракју. Има ли места код вас у колима? Хоћете ли ме повести?

— Врло радо! одговори му мушки глас. Места има доста. Дајте ми руку, да вам помогнем понети се.

Рајски пружи руку, а онај човек га снажно подиже под кров од кола, где види Марину где седи са Вјером. Оне беху селе једна према другој испод колског покривача, и трудиле се, да се сачувају од кише, која је непрестано ударала са стране.

— Ко је то с тобом? зашта тихо Рајски Вјеру. Чији су то коњи? Ко их тера?

— Иван Иванић!

— Ко је он?

— Зову га: шумар.

— Шумар? понови Рајски тако гласно, да га је Вјера лупила лактом да ћути, јер онај, који је вршио кочијашку дужност, беше врло близу уз њих, па би могао чути.

— Касније! промрља она.

— Шумар! рече у себи Рајски, који се сети свога разговора са бабушком. То је он, јунак романа!... Шумар! рече још један пут у себи.

Хтеде да га види, али је могао да разликује само пешир са широким ободом, који покриваше главу човека широким плећа, обучена у огртач од каучука.

— Вјера Васиљевна, како вам је? ушта је

шумар брижно. Да нисте прозобли? Да не кинете можда?

— Ништа, ништа, са свим ми је добро, Иване Иванићу.

— Како би било да обучете мој огртач од каучука? Бојим се, да се не прехладите... Не бих никад себи опростио, што сам вас повео...

— Ала сте досадни! рече му Вјера пријатељским тоном; старајте се само за себе и свој посао, пазите на коње.

— Како вам је драго! одговори живахно и са тоном потчињености Иван Иванић.

Шумар је терао коње, вичући на њих и шибајући их по гдекад. Но сваки час би се крадомице освртао, да види, да Вјери што год не фали. На послетку приенеше у Малиновку. Иван Иванић скочи са седништа и покуца дриком сво-

га бича на вратима. Прохор, Тарас и Јегор се пожуреше да отворе; кола уђоше у двориште и стадоше пред степеницама. Шумар предаде своје коње бризи тројице мужика, подиже Вјеру из кола и спусти је нежно на канане у салону. Рајеки, сав каљав иђаше за њима и не испушташе из очију ни једног покрета шумарева, ни једног погледа Вјерина. За тим се Иван Иванић врати у предеоље, скине свој огртач, своје високе путничке чизме, отресе се, прође руком кроз косу и заиште од чељади четку. Међу тим је Берешкова загрлила и пољубила Вјеру, које је што је пошла на пут, по тако ружну времену, не бринући се ни за себе а ни за своју бабушку. За тим јој рече, да се одмах пресвуче, да се осуши и угреје. А онда буде заповеђено да се постави самовар и донесе вечера.

(Наставиће се).

О ЛУКСУЗУ.

ПОУКА ИЗ НАРОДНЕ ПРИВРЕДЕ.

(Наставак).

Различит карактер показује луксуз у стара времена нарочито што се тиче *сахрањивања мртвих*. То вреди на име за некадашње Јелине. У пројско доба поменутога народа приређиваху при сахрањивању знатнијих и вићенијих људи велике даће, на којима се трошило силно јело и вино. Вино су не само пили, већ су њиме гасили и гломаче, на којима се спаљиваху лешине. При сахрањивању војвода и признатих јунака убијали су и заробљенике на би за тим држали сјајне витешке игре. У *Периклово доба* показује луксуз и што се тиче сахрањивања мртваца здравији и разумнији правац. Погреби беху више прости и једноставни те не стајаху много трошка. Је ли пак умрло какав одличнији и по државу заслужнији грађанин, природно би му се свечанији спровод и држава би се, ако покојник након себе није оставио имања, бринула за његову породицу. У многих варварских народа је обичај, кад умре глава породице, да опреме на други свет и његову удовицу и најмилије му слуге. Тај грозни обичај беше у

јеку и у Источној Индији све до најновијих времена, и Енглези га тек тешком муком могоше да укину.

Луксуз треће перијоде, који влада у народа што се клоне своме паду, показује се са своје штетне стране и што се тиче погребна. Тако се прича да је гломача *Хефαιστοна*, приснога пријатеља Великога *Александра*, стајала више од 12.000 таланата! (око 30 милиуна форината). Скупоцене беху и гломаче римских великаша из доба империје, јер беху често углачане и моловане. Кад је цар *Нерон* сахрањивао своју жену *Поупеју Сабину*, потрошено је више тамјана и измирне, него што роди за једну годину у целој Арапекој!

У некојим земљама показује луксуз смесу свих трију перијода. То вреди навластито за Источну Европу. Велике гозбе на којима се троши силно јело и пиће, многобројне слуге које већим делом немају никаква посла, подсећају на груби луксуз прве перијоде. Што даље пак напредује култура, тим већма расте број оних који терају

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

здрав и разуман лукеуз друге перијоде. Велика маса народа, не знајући за више потребе, живи просто, примитивно, по начину старих. У престоницама и већим градовима, на против, башкари се безумље и разметљивост и цуст раскош са свима тавним странама лукеуза треће перијоде. Па будући да друштвено и народнопривредно стање једнога народа утиче и на његове мисли и осећаје, то се ти различити правци лукеуза огледају дабогме и у његовој књижевности. Како грдан размак је, на пример, међу суморним песимистичким песничством Лермонтова и Пушкина, у коме се исказује све очајање и бескрајни „светски бол“ музе Бајронове, и простим и неуслеплим козачким песмама, из којих просијава чистост и свежина живота!

Лукеуз друге перијоде, који влада у физично и морално здравих народа, је од врло добрих и богатних послетака. Тај лукеуз диже знатно производњу, јер свет, навикнут на нове, веће и финије потребе, да би их могао и намиривати, мора више и да привређује. Сваки разуман лукеуз чини у неку руку главницу и резерван фонд за различне случајеве и недаће које се не дају напред видети. Ствари које имају своју трајнију вредност, као солидно саграђена здања, скупоцене слике, кинови, кућни намештај, дају нам дуго уживање; настану ли пак по нас незгодна времена, можемо их продати те исплатити свој дуг и намирити прече своје потребе. У такав резерван фонд можемо рачунати и скупоцено претење, златне сатове и ланце, особито пак и дукате које наше ратарске девојке носе око вра-

та, или златне кане у жена нашег простог света. Те ствари служе годинама а не губе своје вредности, те се њима не могу ни из далека испоредити свилене хаљине и које какав ташт и ништав накит, који наше сељациње купују по скупе новце а који се убрзо исквари те после ништа не вреди.

То исто може се рећи и што се тиче *хране*, те најпрече човечје потребе. Који је народ свикао да се боље храни, тај може у случају неродице лако прећи и на лошију храну те, на пример, место пшенице трошити раж, а место ражи кукуруз или кртолу. Који пак народ живи редовно о најлошијој храни, као на пример, о кртоли, тај ће, омане ли година, допасти највеће невоље, трпиће глад, јер нема већ ниже врсте хране којом би се он исхрањивао а, поврх тога, кртола, запремајући много простора и кварећи се лако, не може се довозити из далеких крајева. Зато је и добро, што се храна у родним годинама употребљава и за прављење ракије. Настане ли неродица, тада ће се од хране мање пећи ракије, те ће је остати више за хлеб.

У правој Кини која је прама своме простору преобилно насељена, врло узани су путеви и алеји, како би било што мање празне и необрађене земље. С тога држе у Кини сарамерно врло мало стоке, те народ живи скоро искључиво о биљној храни. На Кинезе се не угледају у томе и народи западне Европе, која је такођер обилато настањена. Они неће да постану вегетаријанци, већ увозе месо из источних земаља Европе, па чак из далеке Америке и Аустралије, а то они и могу чинити, јер су богатији од Кинеза.

(Наставиће се).

Др. Ђорђе Дера.

У ЛАТИНИМА.

Пријатељу Милану Савићу.

(Наставак).

На Капитолу.

Излазећи из Форума и пролазећи нејећам се више којом улицом, обратићу се једном пријатељу, врло услужном и вриједном новинару римском, који ми је у много чему на руци био, па ћу му са свим наивно:

— Ја бих да узмемо кочију, па се одвеземо на Капитол.

Пријатељ ме погледа изненађен, у-

прије претом преда се, па ће ми смијешећи се:

— Видите ли онамо горе онај чардак над оном палатом?

— Виђу.

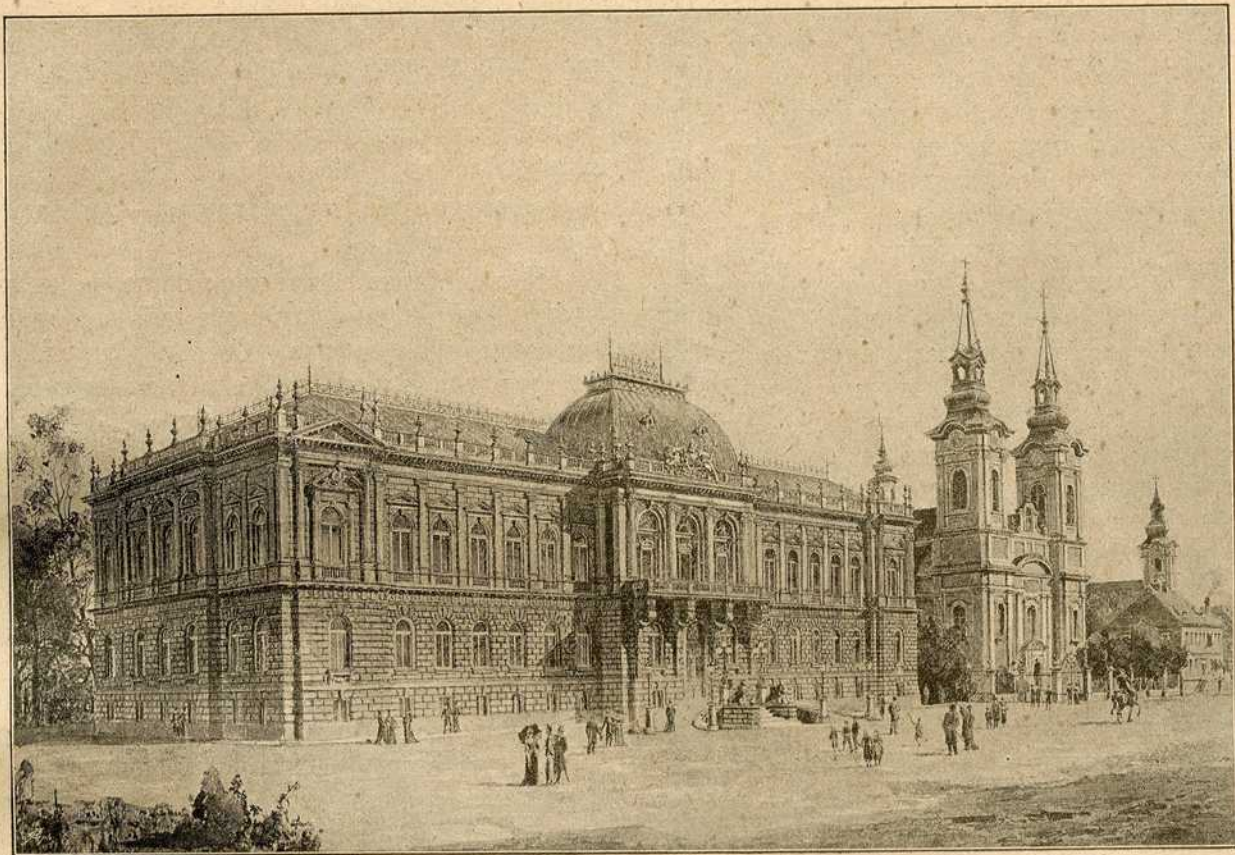
— Е добро: оно је кула капитолска. Још два крока, па смо под капитолску пијаци, јер, као што ћете видјети, на њу се узбрдицом једном узлази. На сред пијаце паћи ћете чувени стас Марка Аврелија на коњу.

Остадох забезекнут.

— Како? рекох, оно је стари римски Капитол, с којијем су толике славне успомене скопчане; оно онај чувени бријег, гдје су лавром овјенчани тријумфатори Јупитеру жртве приносили, гдје су се народни зборови држали, гдје су благородни Граси својом крвљу народна права бранили?

— Да, да, оно је римски *Capitolium*, или, тачније да кажем, мјесто које се пе-

човјек прекрстио, не обзирућ ни око се, ни преда се, и кад се зауставих, угледах пред собом коњанички стас Марка Аврелија, ремек-дјело од ливеног бронза, једино ове врсте, које нам је од старог Рима читаво допрло. Ова је статуа некад била посађена до С.-Северова славолука у Форуму, и бјеше сва позлаћена. Овдје је пренесена 1538. год., под надзором Микеланђеловим, који ју је на садашње подножје

Нова зграда српске патријаршије у Срем. Карловцима.
по нацрту архитекта Влад. Николића.

кад тако звало. Погледајте, на лијево, ону цркву наврх овијех високијех степеница: оно је црква Свете Марије „in agasoeli“. С десне стране, на мјесту старе „Тарпејске стијене“, подиже се палата Кафарели.

У томе стигосмо спрам саме пијаче, или боље рећи, испод ње, јер како мој пријатељ рече, на њу се узлази по узбрдици једној, коју на горњем крају декоришу два горостасна кина Кастора и Полукса.

Превалих ту узбрдицу у колико би се

уопоставио. Коњ је под овим мајсторским стасом прекрасан; кажу да га је Микеланђело у велике цијенио. Подножје, од једног самог мраморног балвана пренесено је из Форума Трајанова.

Ова је пијача савршено квадратна, а по своме складу и зградама, с којима је заоквићена, савршено у најљепше овога града. Основана је по плану Микеланђеловом, који је по његовој смрти Јаков деи Новак. У дну се издиже па-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

лата „сенаторска,“ саграђена у XVI. вијеку на остацима старог *Табуларијума*; с десне је стране тако звана палата „Конзерватора,“ а с лијеве Капитолски Музеум. Обе ове двије потоње зграде снабђевене су знаменитијем статуама из старине (међу којима заслужују особита помена *Капитолска Венера* и *Умирући борац*) и мноштвом живописа у афреску, драгоцјених мермера, мозајика и осталих вјештачких послова.

Мене је, послје „Венере“ и „Гладијатора“ (Умирућег борца), о којима ћу ти кашње коју рећи, у Капитолском музеју највише интересовала колекција римскијех императора и старинскијех философа, све од незнатних мајстора из старине. Већином су то мраморна попрсја. Међу знаменитијим људима налазимо Омира, Сократа, Теофраста, Алкибијада, Софокла, Анакреона, Питагору, Аристофана, Хипократа, Демостена, Марка Аврелија, Сенеку, Катона и т. д. Од владалаца скупљен је овдје сав низ Цезара из породице Јулијеве, и мноштво другијех императора од Галбе до Јулијана. Никуд љепше, ни згодније илустрације неким Светонијевим и Плутарховим биографијама! Некоји су од ових саллика тако пуни карактера, да им човјек у лицу чита све што је о њима историја забиљежила, и још много више.

Замислиш ли човјека, који је кадар да смишљено измири најсуровију крволочност са најразвратнијом блудношћу; човјека, који ће немиле сопствени пород отровати и своје дјеце дјецу глађу мородавити: замислио си Тиберија. Замислиш ли другога, који је до грла у крви огрезао, па опет није разбојства сит, него жали, што у римскога народа једна цигла глава није, па да је једним махом одрубим; човјека, који је рођеним сестрама муж, а сопственим робовима жена; човјека, који ће у часу обијесне самовоље именовати конзулом свога коња: замислио си Калигулу. Ако нијеси никад себи представио окруњена бедака, који хиљадама грађане на стратиште шиље, и, за себе жива, бестидно пристаје да му се жена с другијем човјеком преуда, а ти погледај овдје овог Клавдија: наћеш му слику и прилику. Обузме ли те жеља, да се упознаш са људским звјеретом, које

кидише на живот свом наставнику, смиче хибено рођеног брата, жену, љубу, мајку своју? Ето ти Нерона.

Па можеш и даље поћи.

Где оно мрко, сурово лице, са дивљим изразом у очима, које те подсјећа на гладна курјака, што се на напад спрема! Све да га и не знаш по имену, домислио би се, да је тај грозни крволоч погубио својом руком рођеног брата мајци у наручју, и на смрт осудио праведна човјека, који не хоћаше да свој језик оногани, правдајући пред свијетом оно богумрско братоубиство; све да га и не знаш по имену, вељу, домислио би се, да је то бијесни Каракала.

Обазримо се и на друге — мекшега срца и погледа.

Нути Марка Аврелија: лице је исто-вјетно, ка' и оно доље, на пијаци; глава мисаона, пуна израза. Осјећаш лијепо, е је томе човјеку, ма да је вјешто и сабљу пасео, сав живот у мозгу био.

Ено Трајана; тип му је озбиљан, и то императорски озбиљан. Видиш чисто, е је побједитељ Дачана гордом иберском соју припадао: то ти је савршени *hidalgo* из старине. Данте, који га је у свој *Раж* смјестио, морао се за цијело овим кином задахнути.

У дворани „философа“ упада у очи Демостен; велики одмах: то је човјек, који пуца, али се не преврћа; под пространим челом станио се поглед, оштар као бритка ћорда: то је занета велики супарник Македонског Филина. Чини ти се: упознао би га међу хиљадом.

И сви нам ти кинови много више говоре, но да им у старијех летописаца биографије читамо. Они нам, на пошљетку, од тих људи највећма јавни рад описују, а интимна, психолошка страна њихова карактера, остаје често у мраку. Ту је страну биографије тек новије доба куд и камо унаприједило. Стари су писци били обликом савршени и у причању језгровити, али у многим погледу једностранни. Ја бих рекао, да између Светонијевих и Меколејевих животописа постоји она цела разлика, која се опажа међу ликовима са крејоном

и ликовима бојадисаним. Нема сумње, *портре* сличи и овдје и ондје, само што је у потоњем случају боја сваку, ма и најмању црту оживјела.

Разгледајући ове кашитолске *бисте*, промишљао сам у себи: колико би нам полутамнијех тачака у старинскијех писца ова мраморја објаснила, кад би ка-

(Наставиће се).

кав нови Lavater узео да им на обличним цртама проучава карактер и душевне нагоне.

Па сам се питао: да ли је чувени *физиогномиста* икад у Риму био и ове мртве главе на Кашитолу гледао?

Али ми другови не знађаху о томе ништа казати, а Бедекер бијаше у том погледу савршено пијем.

Марко Цар.

СУВРЕМЕНА ПИТАЊА.

II.

ПОЛОЖАЈ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

ПРЕМА ВЕЛИКИМ КЊИЖЕВНОСТИМА У ОПШТЕ И ПРЕМА РУСКОЈ ЗАСЕБНО.

(Наставак).

После свега тога шта нам остаје да радимо? Да се предамо можда тој с више посланој злој ереџи, па да као какве фаталисте скретимо руке и у опште останемо без солидно засноване и правилно развијене књижевности?... Но така судбина није до данас још ни једном историском народу била послана, и ми, не будући још до сад опасани ни каквим непреходним ѕидом, а осећајући да смо људи и ништа што је људско да нам није страна, учинићемо и овде онако, како су чинили напред спомињани народи, градећи своју културу и књижевност. Кога год културног семена немамо у кући, а плод нам је његов неопходно потребан за живот, узећемо га оданде где га има, уздајући се, да све, што је створило човечанство, припада и нама, у колико ни ми нисмо изван човечанства, и уверени будући да ће доћи дан, кад ће заједничка ризница људске образованости добити и од нас новoga прилога.

Реч: угледање и узимање са стране код нас је, због непоимања саме ствари, на рђаву гласу. Није место овде расправљати, од куд у нас таки поглед на узимање, напоменућемо само да је и опет одјек једне песме из туђега краја: суседни народи преживели су своје епохе узимања, стигли на снагу и у глас довикују својим радницима: оставимо већ једаред узимање и подра-

жавање, тај је нужни процес потпуно проживљен, дајмо радимо што сами — а уз тај глас пристали и ми, који време угледања и узимања још нисмо претурили како ваља. Но у самој ствари у таком обраћању за помоћ суседним народностима нема ничега, што би уштежавало — у колико ту, кад се ствар погледа са вишег, светско-историског гледишта, народ, који узима, узима ствар, на коју има право, као на својину. „Die Welt ist nur ein einziges Haus“, вели Хердер, чији се реформаторски посао у немачкој књижевности састоји управо у уношењу вештинских елемената са стране у своју отаџбину. Сматрајући да су све народности пред вишим форумом један дом и радња њихова да тежи к једној сврси, наставља Хердер: „Wer die Sache des Menschengeschlechts als seine betrachtet, nimmt an der Götter Geschäft... Theil“. (Свет једна једина кућа. Ко ствар рода људског схваћа као своју рођену, тај учествује у послу богова — т. ј. помаже боговима у њихову послу, који су наумили извршити преко људства). Као што сваки поједини члан велике задружне куће, једући хлеб из заједничке домаће житнице, с пуним правом сме рећи да једе свој рођени хлеб чак и тада, ако и није орао и сејао хлеб, но вршио дужност и. пр. домаћег пастира, исто тако и једна народност, која је Божјим Промислом одређена

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

била за grubљи, суровији посао — на пр. да својим грудима чува данашње културне европске народности од турских стрела — узимајући данас од тих њоме чуваних народности културне, вештинске и појетичне елементе у свој наравствени живот — с пуним правом може рећи, да узима своју рођену, знојем и крвљу заслужену ствар — die Welt ist ja nur ein einziges Haus...

Расуђивати на овом месту: која би то имала бити књижевност, из које би млади организам наше уметне појезије имао црпсти етичке и естетичке елементе — не спада у област онога, што смо овом приликом хтели рећи. Књижевности, које се поносе именима: Шекспира, Бајрона, Гета и Шилера, Пушкина и Гогоља, све су у једнакој мери подобне, да се њиховом историјом користе пароди, који би хтели стварати литературу. Осим тога, историја нас књижевности учи, да у оваким приликама и не утиче и не може утицати само једна књижевност. Мало час видели смо, како се за време стварања и слагања руске књижевности у другој половини XVIII. и на почетку XIX. века неколико литература и неколико праваца укрштало у један исти мах. Карамзин уноси сентименталну појезију француску и немачку, Жуковски се сав предао ширењу немачке, Шилерове романтике, а чета око Бакушкова и Гьедина купи свеже сокове у врту старе класичности и пресађује их у руску уметну појезију. Па и доцније, кад је већ литература стала на снагу и отпочео златни, најплоднији и најсветлији век руске књижевности, видимо где на Тургењева — по саму његову причању — у младости много утичу романи Францускиње Жорж-Сандовице, — Гета пак зове: „учитељ свију нас“, — а на Ф. М. Достојевог Виктор Иго. Ми бисмо могли набрајати још и даље и показати, колико су разноврсни били страни утицаји на руску књижевност крајем XVIII. и почетком XIX. века — па ипак из свега тога није настала никаква забуна ни застој, но је читава та разноврсност утицала најблагодотворније на бујно стабло руске књижевности.

Но, размишљајући о начинима и о местима, како би се и где могло почети систематско неговање страних књижевности, ми према саставу нашег друштвеног живота не видимо другог начина ни места за тај посао до школе. У нас још не постоји материјално обезбеђена књижевна држава, где би служба књижевности могла некоме бити позив живота — а студија страних књи-

жевности и уношење истих у нашу књижевност морали би се обдежавати као озбиљан позив, који тражи свег човека, сав живот и све помисли његове. Како у нас књижевност још није животна потреба бар оноликом броју чланова друштва, који би био довољан да осигура живот књижевницима, него је она још увек лукеуз, на који се ретко ко одважује — школа наша силом околности добија у свој програм још један велик задатак: стварање и развијање књижевности. И тако неговање страних књижевности и преношење њених основних начела у нашу литературу мора се почети у школи — средњој и великој. Но како школе, а особито средње, где би се ова ствар, уз научно предавање дотичнога језика морала и започети, имају своје одређене предмете, на које је врло тешко додавати много новости наједаред, то смо већ упућени, да међу великим европским књижевностима бирамо само једну. Избор тај већ је учињен — које сродност племенска, које угледање на опште данашње интересовање руском књижевношћу у Европи — одвело је и нашу књижевност, овакву, каква је, у сузрет руској уметној појезији, а нарочито најглавнијем њеном представнику — руском роману. И поред многих незгода, које су легле на српску књижевност од њена постанка па до данас — ово је још једина срећа у несрећи. Јер и ако смо се уверили да је узимање књижевних елемената из ризнице напредније књижевности једини могући начин да се оскудна књижевност развије, ипак не треба сметнути с ума, да сам процес узимања у сваком случају иде врло тешко, а при великој разноврсности хранитеља и храненика нису ни саме патолошке појаве искључене. Баш великој разлици међу врелима, одакле се црпало, и организмом, који је храну у себе примао, има се приписати, што је у општем развоју идеје уметне појезије у свету дошло до једне веома распрострањене и незгодне књижевне болести — до лажног класицизма. Међу друштвом и животом старих Јелина и Римљана и друштвима европским на освитку новог века беше и сувише велика удаљеност и разлика, а да би примање књижевних достојања старих класичних народа у наравствени живот нових народности могло ићи без икаквих тешкоћа. Псевдокласицизам нам је жив пример, колика се обазривост пиште у овом послу. Нови народи, преносећи класичку уметну појезију у своју књижевност, због велике удаљености старог живота

од новог, не имаћаху прилике својим очима уверити се, да појезија старих Јелина и Римљана тачно одговараше самом друштвеном животу тих Јелина и Римљана. Свака реч, свако име у Илијади, Анакреонту, ~~Платону~~ и Хорацију означаваше неку реалност, фактичност у животу. Кад је Омир почео своју Илијаду са: „певај, богињо“ — израз тај не беше никаква празна реч (као данас што је у устима песника), но је означавала фактички начин песникове саопштавања епоса и песме публици — т. ј. јелински песник узео је преда се инструменат, удесио на њему жице, и уз свирку певао „из грла бијелог“. Кад је Јелин у свом епосу спомињао Зевса, Плутона, Афродиту, Атину и т. д. — тим је речима кретно једну реалност, у колико код њега и Зевс и Афродита беху фактичка бића. Но лажно-класичким песницима не упаде у очи важност тога

(Свршиће се).

одношаја међу речју и истином, међу појезијом и фактичким животом, но мишљаху да је сва појезија у речима: певам, Зеве, Плутон, Афродита и т. д. па се стараху да им спевови буду препуни тих данас мртвих имена, и не сећајући се, да би старе Јелине стигли само тако, кад би удесили, да и у њиховој новој појезији подлога буде фактички живот, као и у класичној појезији. Тако и остаде Илијада — спев класичан, а Анријада, Росијада, Петријада и т. д. спевови псевдокласични. Дуго је времена требао, док се уметна појезија, напорима генијалних људи, избавила на прави пут.

Гете и Шилер вратише се и опет класичној литератури Јелина, али, наоружани познавањем саме идеје појезије и историског значења класичке вештине, створише, услед овога познанства, дела вечите вредности.

Јован Максимовић.

К О В Ч Е Ж И Ћ

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

Нова очигледна настава. Збирка на 17 таблица и са врло чисто израђених 230 малих слицица. Издање књижара Луке Јоцића. Цена 4 фор. — Основ образовању људском (васпиту и настави) је очигледност. И кућа боље васпита, а школа боље наставља, ако се служе очигледношћу. А у чему је та очигледност и њена вредност, ако не у томе, да човек још из малена прибави што више слика из спољашњег великог света, па тим да се приближи том свету по оној изреци Коменскога: „Човек је мали свет“. Сами предмети из спољашњег света су најзгоднији за очигледну наставу. Но и слике тих предмета имају не малу важност. У прилог образовању нашем издала је Јоцићева књижара збирку лепих слика, које ћемо прво овде изређати, па за тим их са неколико речи пропратити. Слике су ове: насловна слика; башта; дечја соба; унутрашњост спаваће собе; варош, улица, трговиште; кухиња; сеоско дворниште; јесен; дворниште за живину; поље; спаваћа соба; школа за мушку и женску децу; железничка станица; породица; пролеће; лето; јесен и зима. На свакој од тих слика су многи потребни предмети са називима својима. Имена су већином, као што се у Новом Саду и околини говоре, што ће по неки из даљине замррити, јер се неке ствари онде другојачије зову. Но то не ће толико покудити ову ваљану и потребну збирку, јер се због простора није могла ставити сва имена како се где именују који предмети; међу тим се даде (а и потребно је) све то поупити, или баш заменити другим бољим, или у нужди деце ради и провинцијалним називима. Узев у обзир све мане, што би се нашле, ипак остаје: да би ову збирку требало да има свака имућница кућа, а и свака

ерска школа. Високи Школски Савет у Карловцима одобрио је исту збирку за употребу школску на вероисповедним школама. Књижара издавачица би требало да се обрати на земаљске владе, одјеле за богоштовље и наставу у Загребу и Сарајеву, где имаде стотинама комуналних школа, у којима је ерска већина, те им ћирилицом штампана имена не ће бости очи. Међу тим нека је ова збирка препоручена и школама у Србији. Ово овде рекосмо из обзира на само образовање нашег подмлатка, јер држимо, да и најмање, али угодно средство за то треба примити и тиме олакшати и убрзати само образовање, које код нас још почива на оној старој али неоправданој: „А, добро је и ово, што имамо!“

Ј. К.

Војислав М. Рашић. Клефте и Сулоте. Историска расправа од — — *Κλέφται καὶ Σουλότες. Ιστορικὴ διατριβή.* Издање Петра П. Зорића. — У Београду. Штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1892. Цена 1'50 дин. Стр. 104 + XVI. — У ово доба, кад и ерски и грчки државници раде на томе, да се Срби и Грци приближе једни другима, те да сложено пораде на остварењу свог задатка, добро нам долази свака књига, која нас упознаје са грчким народом (а морамо признати, да га слабо познајемо), која нам износи историју, обичаје, особине грчког народа. И ова књига је написана са намером, да упозна Србе са једним делом грчке историје. У предговору говори писац о одношају међу Србима и Грцима, па вели, да Срби и Грци имају исте интересе и тежње, с тога треба да су сложни: тако ће лакше извршити свој задатак. — Књига се дели на два дела. У првом делу говори писац о Клефтама. Клефте су били Грци, који се, (после пада Цариграда) одметали у гору, да се све-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

те Турчину и изроду, а да бране и штите нејач и сиротињу. Клеџте су дакле исто што и српски хајдучи. Кад би се много Клеџта скупило, да заједно војују, онда се авали арматоли. Шта су Клеџте грчком народу, знаће онај, који зна, шта су хајдучи српском народу. — У другом делу говори писац о Сулијотама. Готово рећи чета људи скупила се у кршну жуну: Суди, да ту, као оно наши Црногорци, бране себе и своје, да чувају слободу и гину за њу. Писац нам је јасним бојама нацртао јуначку борбу Сулијота: испричао нам је пожртвовање храбрих главара њихових, очајну и одушевљену борбу самога народа. — Други део ове књиге много је марљивије и више систематски парађен но први. У књизи има доста преведених одломака из грчких народних песама; преводи су слаби. Иначе је језик чист. — Нека је ова занимљива и корисна књига свакоме препоручена. С.

В. Јагић. Разум и философија из српских књижевних старина издао — ХП. Споменик ерп. краљ. Академије. Београд 1892. Увод стр. XXXI. текст стр. 103. вел. 4-на. — „Разум и философија“ назвао је В. Јагић две хрпе текстова старе српске књижевности. То су преводи изрека „старе грчке мудрости и домишљанства, како бинне сабрани и неким новим додатцима допуњени за читање образованијех људи и младежи византијског доба“. Судећи по малом броју рукописа слабо одговараху тој намери „образованији људи и младеж“ средовечне српске државе. Текстови су црпени већином из „Зборника пона Драгоља“ (види V. Споменик) а узети су у помоћ код друге гомиле („философија“) рукописи београдске нар. библиотеке, бечке дворске библиотеке и још неки други. Превод није свугде тачан а па много места и погрешан те је с тога врло тешко наћи оригинале у грчким текстовима. Ипак је В. Јагићу пошло за руком, да већини српско-словенских изрека пронађе и грчки текст, који је у овом делу свугде штампан уз српски. Поређујући наше текстове са сличним руским, труди се издавач, да успостави првобитни склоп таквих „флорилегија“ или „антологија“ (цветник). Прва хрпа текстова долази у рукопису под насловом „О размѣ“. То су сентенциозни стихови (овде 394 на броју стр. 1—21.), који се обично присвајају грчком песнику *Менандру*, (живљахе међу год. 342. и 291.) једном од најпопуларнијих и најплодовијих писаца грчке новије комедије. По особинама језика, у којем долазе неке ретке речи, мисли В. Јагић, да је први словенски превод израђен негде у XII. веку, „ваљда у Македонији, можда у Охриду, или у којој год другој вароши, гдје су се Словени мијешали с Грцима“. (IX. стр.). Друга гомила (106 бројева стр. 21—32.) текстова је словена у прози и зове се у рукописима: *Поученија философија* или *Сказанија прѣмудрости философи*. У нашим рукописима долази чешће него Менандрови стихови. То су поређења, антитезе, опомене (паренезе) добри савети (таких је највише), мудре изреке; уз то има много питања с одговорима, (питалице) кратких досетака и доскочница, које се међу у уста мудрим људима (апостегмат) (стр. XIX.). Све ово до сад поменуто налази се у рукопису пона Драгоља. У првом „додатку“ (стр. 35—39) штампано је још 40 бр. из истог рукоп., у другом (39 до 54) 152 броја из београдског ркп. бр. 200, у трећем (54—67) 109 брр. из бечког рукоп. бр. 108., у четвртм (68—79) 101 бр. из беогр. Хаџи-Јорданова ркп. бр. 312, у петом из истог ркп. мудри савети, које даје отац сину,

у последњем (стр. 81—99.) одломци флорилегија „Пчеле“ (о „Пчели“ види стр. XXI, XXVIII и д.) из два беогр. рукоп. бр. 184 и 312 (61 и 68 чланака). На крају су (101—103) „Исправци и нова објашњења“. — Г. В. Јагић је овим делом стекао велику заслугу за нашу стару књижевност не само зато, што је осветлио једну њену занимљиву страну, него што је и овим примером показао, како треба радити оваке послове. Није доста стари текст само тачно наштампати, него га треба са сваке стране испитати и протумачити, једном речју посао тако урадити, да се нико више не мора мучити око њега. Т. О.

Јан. М. Веселиновић. Божја реч. Приповетка из српског живота. Написао — —. Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду 1892. Цена је 20 новчића. 8-на стр. 36. — Из пера даровитог Веселиновића добисмо ово дана колико по предмету свом чудну и романтичну, толико вешто и занимљиво изведену причу. Није први Веселиновић, који се дао тако тугаљиву ствар да обрађује. И покојни Јован Суботић слично је причао пре једно тридесет година у својој приповетци под насловом „Отац и кћи“. Но ова Веселиновићева тема још је, ако може бити, тугаљивија те јој је решење нешто насилно, невероватно. И тако би читалац незадовољан, некако разочаран оставио књигу, да га донде живи приказ и слатко причање није толико занело, да радо превиди насилност расплета. На жажели, да је и онег прочита, не толико саме приче ради, колико ради њих седам осам ли лица, које је једно милије од другог. По моме мишљењу може Јан. М. Веселиновић „Божју реч“ рачунати међу досадашње своје најбоље приче. Г.

Петар Радловић. Психологија за школе и за самоуке нарочито за учитеље израдио — управитељ ерп. учитељске школе у Карловцу. Панчево 1892. Браћа Јовановићи, стр. 88., на 8^о цена 70 нов. — Ово стране наше средње и више школе веома су оскудне у школским књигама. Многи предмети уче се или из туђих књига или из рукописа. Шта је од овога двога горе, тешко је одредити, али треба само да се сетимо те две невоље па ћемо морати захвалити сваком оном, ко се код нас лати да напише књигу за средње и више школе. Можемо бити уверени, да такога писца не покреће жеља за добитком него идејализам. Код ове књиге могла би се можда рећи која о дефиницијама, о подели, о схватању ствари, о српским називима, али то остављамо стручној оцени наших педагошких листова. Ко ју и летилично погледа, видеће, да је слог и лак и јасан а то су све лепе стране књизи, која говори о тако тешком предмету нашим језиком и која је намењена школи. Штампарија Браће Јовановића заслужује похвалу, што су јој слова тако чиста и *крупна*. Тако би требало печатати сваку школску књигу. Т. О.

Бошко П. Жељски. Песме. Написао — —. Нови Сад, издавачка, књижарница и штампарија А. Пајевића 1892. 8-на. стр. 83. Ову збирку песама објасили смо у 1. броју „Стражилова“ ове године. Казано је онде и ко је Жељски. То је млад песник, који се за последње две, три до године понајвише кратким љубавним песмицама јављао у „Јавору“ и у велико-кикиндској „Посестрими“. У збирци је овој поделио своје песме на два дела. У првом делу (свега двадесет песмица) махом су чисто љубавне песме, песме драгој (само што би претпоследња боље канда пристала у други део), у другом је пак делу скупљено јада-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

насет песама, мал' те не све једнаког основног тона: неке неразложне, те дакле афектоване есте. Међу та два дела утунуто је осам песмица под општим натписом „Песме без наслова“, које релативно највише вреде у целој збирци, јер су бар чист, искрен излив детиње љубави и туге за родитељем. Остале песме нису допадне. Песник нема снаге у изразу, да осећаје и мисли своје искаже тако да је кадар читаоца за собом повући, уверити га. У кратким оним љубавним песмама нема снажне појенте на завршетку па да одјекне у читаоцевој души, а оне две са рефренима („Како да ти кажем?“ и „А ти, а ти неверна си!“) склопом својим и поређајем мисли не дају маха, па чак на једном месту ни смисла рефрену, да у првој од њих и не спомињем ону управо баналност са „чунавом главом“ и немогућност или бар незгодност ситуације, да, кад чупава њена глава на груд њену клоне, његов се поглед у ноћи њена ока губи, тоне. Песме другог дела у овој збирци својим по где где преусијаним рефлексјама не само да нису кадре читаоца за се задобити, но га управо одбијају. Ја држим, да Жељски није са свим без песничкога дара и полета, али га бар ова збирка силом хоће да карактерише као дилетанта, који нема ни довољно самостојности па да уме утиске Хајнеове и Петефијеве лире у души својој да провизтрира а ни доста енергије и снаге уверења у изразу. Па ако ја имам право, шат озбиљна студија недостатке попуни те се о Жељском буде могло водити рачуна као о правом песнику! Донде ће ваљда и он доћи до уверења да се песме певају а не пишу и да им ни мало вредност не скаче, ако је међу њима што више празне артије.

Иван М. Поповић. Босиље. Песме за младеж свакога. Од —. Свеска II. У Нов. Саду. Издање и штампана А. Пајевића 1892. Цена 20 новч. вел. 8-а, стр. 56. — Под истим је натписом године 1889. у издању А. Мужика у Сомбору изашла прва свеска сабраних песама Ивана М. Поповића, већином преведених с мађарског. И прву свеску као и ову другу намењује Иван М. Поповић „младежи и сваком“ (ко ли је тај „свако“ и у чему се „младеж“ од „свакога“ разликује, не могу да наслутим) но из оно „Неколико речи у напред“ у првој свесци види се, да је главна, па биће и искључива намена школској деци за декламовање — или, као што Иван М. Поповић каже: краснословљење. У другу свеску „Босиља“ ушло је равно педесет песама (заједно са „Стихирама при освећењу бо-гојављенске водике“ у стиховима), од којих су двадесет преводи и прпеви, већином опет с мађарског. Изворне песме Ивана М. Поповића не доказују Бог зна какав дар песнички и ако су одиета намењене само „младежи“ а не и „сваком“, могу се допасти деци, која наравно нису велики пробирачи, нарочито онде, где им се ex cathedra песме препоруче. Е па у том смислу може се „Босиље“ Ивана М. Поповића препоручити, као „средство“ — ма и не било баш тако „моћно“ — „за неговање лепог (естетичног) чувествовања, што је за сваког човека од велике важности.“ Ово до душе „Велики декламатор“ Ст. В. Поповића са песмама наших песничких првака може изричитим учинити „Босиље“, по питање је, да ли се песме тих првака „одликују лакоћом стихова и лепим сликовима“ и да ли у њима нема „прекратака (апострофа), због којих се изговор отешта и па које деца обично не пазе, него скраћене речи изговарају као потпуне те тиме и најлепшу

песму изоначе.“ И ко зна, да ли је у њих „језик прост и леп“ а Иван М. Поповић „трудно се, колико је год могао, да томе за доста учини.“ Па да ту онда човек не буде у недоумјенију — како ли то краснословљење и чувествовање Ивана М. Поповића уме да зарази! — шта пре деци да препоручи за декламовање, да ли Змаја или „Босиље“!

Ј. Миодраговић. Дечији аићео хранитељ. Збирка несрећних случајева с децом. Покупио и уредио — професор. Београд. Штампано у штампарији краљевине Србије 1892. Цена пола динара. 8-а стр. 80. — У похвалној намери, да би народ одучио од слепога веровања у „суђени час“ и да би родитеље поштрио, да причувају децу, да је не остављају „саму нигде, ни у ком случају, ни за најкраће време“, покупио је проф. Миодраговић, предајући педагогију у нишкој учитељској школи, најпре преко својих ученика „несрећне случајеве у добу проходања“, па кад је „видео, да овде лежи драгоценна грађа за какву по уку родитељима и васпитачима, како и од чега да чувају своју децу“, замолио је лане повећим писмом, саопштенним у многим новинама Београдским, „све пријатеље дечије и подматка народа нашег“, да му „забележе и пошљу све случајеве, који би им били познати.“ Покупио је тако преко три стотине примера, као што он каже: све интересније од интереснијег, (а ја бих рекао: све страшнији од страшнијег), које је овде изнео, оделивши их у седам „главних гомила“ по врстама несреће а са натписима по где где у краткоћи врло чудним (н. пр. у 69. случају стоји натпис „Цркла“ и човек би по том помислио, да је реч о животињи, међу тим је то мала Спаска па изреком стоји на завршетку приче: Спаска је *цркла*). Намера Миодраговићева с овом књижицом јесте похвална, али је средство управо грозно. Гвоздене живце мора имати читалац, ако хоће да дочита ову књижицу до краја; у правом смислу речи не може да одахне, тако се нижу један на други ти мање више трагични случајеви. Теорија застрашивања свакако је оправдана, али што рекао Хорације: *sunt certi denique fines...* На крају књижице су „с благодарношћу“ „овековечени“ до неких педесет „достављача“, у садржају пак стоји да су на 80. страни предплатници, међу тим њих на тој страни нема а и не може бити, јер је ту сам садржај, управо оно, што „темељни“ Немац у својој прецизности зове *Inhaltsverzeichnis*.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Браћа Савићи у Београду, латили се да у свескама издаду роман Немца Фр. Фридриха под натписом „У вртлогу“ у српском преводу Михаила Савића. Сваке две недеље изаћи ће две свеске а свега ће бити петнаест свезака по 20 п. д. Добили смо прву свеску и уз њу у име рекламе суд „једног немачког критичара“ о Фр. Фридриху. Све лепо и красно, што тај „један немачки критичар“ каже за свога земљака, али тешко да ће то бити доста разлога, да се роман „У вртлогу“ са толико еклата пушта у српски свет, као што то чине Браћа Савићи.

— На белешку нашу у 11. броју „Стражилова“ поводом дела „*La Serbie économique et sociale*“ од Ренеја Милета јавља нам се госп. *Иван Павић*, аташе кр. српског генералног консулата у Будимпешти, и моли, да се „у интересу истине исправе извесне нетачности“ у оној бе-

лешци. Господин Иванић је превео оно Штраусово дело, што се у белешци спомиње, но не цело, шта више ни вели, знатнији извод, него само део, који говори о трговини и економским праликама на Балкану, и то га, вели, није превео одмах, него тек после три године, јер је дело изашло године 1888. а госп. Иванић је свој превод саопштио у десетак бројева „Одјека“ октобра и новембра прошле године. Даље тврди госп. Иванић, да Штраусово дело није ефемерне вредности, као што ми рекосмо, већ је, вели, плод дубоке студије и утиска, које је писац имао на своме путу по балканском полуострву. Штрауса је изаслало било угарско министарство привреде и саобраћаја г. 1885. на Балкан са геологом Белом Инкејијем, инжењером Б. Новаком, археологом Л. Ретијем и трговцем Вајсом. Та државна научна експедиција пробавила је на Балкану дуже времена а Штраус је у огромном делу од педесет штампаних табака велика формата изнео резултате тога пута. Дело дакле — вели госп. Иванић — није писано на дохват нити је компилација из пређашњих, већ штампаних дела, већ самостални рад са лица места. Штраус га, вели, није писао као новинар већ као научњак или првилније као *chargé de mission scientifique*. Пошто даље уверава госп. Иванић, да је Штраусово дело испрцино, признаје најзад и сам, да није без мана и недостатака, али где бете, вели, наћи дело са свим без тога? Госп. Иванић вели даље, да је Штраус у осталом врло много писао о Балкану, и да, вели, није превео и издао збирку бугарских народних песама, Срби се на њега као *књижевника* не би имали разлога љутити. А овако — признаје и г. Иванић — Штраусово последње дело не ће проћи без заслужене критике, која, свакако, не може бити повољна. Госп. Иванић је, вели, прочитао цело Штраусово дело о бугарској народној поезији те мора истаћи, да је већи део песама својина српског народа. Држи, да ће се то доказати и у мађарској критици, која ће скоро изаћи, а нада се, да ће тај случај бити и код српске критике. Међу тим не може госп. Иванић а да не оправда Штрауса. Није Штраус, вели, ту сам крив, њему су из Бугарске послали српске народне песме као бугарске, на бугарском језику, и он их је као такове преводио. У осталом је, вели, дело изашло потпором бугарске владе, што писац у натпису и сам признаје. Ово — наглашава госп. Иванић — нарочито не треба изгубити из вида при оцењивању. — Тако госп. Иванић. Нама пак врло је жао али ни после ове његове обране не можемо пристати на то, да Штраусово оно дело има епохалну можда вредност, него морамо остати при свом, да је — и не рекосмо: баш апсолутно, него тек *прилично* — ефемерне вредности. А књижевничку *солидност* Адолфа Штрауса једва ако је горњим разлозима кадар био воспоставити госп. Иванић.

— Мађарски лист *Vasárnapi Ujság* доноси у свом 14. броју од ове године чланак под натписом „*Képek Szerbiából*“ (Слике из Србије) из пера Адолфа Штрауса. У његај чланак има девет слика и то: портрет М. К. Ђорђевића,

бившег министра спољашњих послова; Димитрија Катиха, бившег председника скупштине; скупштинских посланика: Милоја Варјактаровића, Ранка Тајсина и Младена Живковића; даље лик госпође регента Белимарковића у српском оделу и лик госпођице Орешковићеве у оделу западњачког кроја; на послетку има слика тројице краљевских гардиета и тројице српских сељака. Чланку Штраусу даде повода министарска криза у Србији а бави се тај чланак догађајима прошле године, износи даље живот и рад министра Ђорђевића, говори нешто о Катиху па онда у кратко приказује горе споменуте ликове и слике.

— Пре неки дан је у мађарској научној академији дописни члан Дезидерије Чанкија предавао о „Крижевачкој жупанији у XV. веку“. Описао је под турском владом са свим опустело земљиште, које се сада дели на пет жупанија (Беловарску, Вараждинску, Загребску, Пожешку, Вировитичку). На великом земљишту, вели, имена места и јобаћа сведоче да су ту становали Словени, али је посед, вели, био мађарски. Влада се оспивала на освајању те тако, вели, није могла асимилујући утецати на велику масу народа. Хрватство је најме међу Савом и Дравом јако порасло те су према томе Мађарству у погледу земљишног посела екраћени били рукави.

ЧИТУЉА.

Милутин Ј. Илић.

Тај познати српски песник и књижевник, најстарији син старога песника Јована Илића а брат Драгутину и Војиславу, умро је ових дана у Књажевцу у Србији као секретар окружног одбора онде. Покојник се родио у Шапцу године 1856. У Београду је свршио основне школе, гимназију и јуридрички факултет. С радовима Милутина Ј. Илића — песама и приповеткама — сусрећемо се по свим бољим листовима нашим за прошних петнаест година: у „Јавору“, у „Отаџбини“, у Београдској „Србадији“, у „Босанској Вили“ у Живаљевићеву „Колу“. „Стражилово“ је године 1885. довело три његове приповетке и једну песму, 1886. две песме и две приповетке и 1887. комедију његову под натписом „Ново доба“, коју је наградила Матица Српска и која је отштампана у засебну књигу. Написао је још једну комедију, којој је предмет такође узет из паланачког живота у Србији; зове се „Певачко друштво.“ М. Ј. Илић је и као лиричар и као хумориста оставио за собом лепо име.

Јованка Стојковићева.

У Паризу је 14. о. м. умрла чувена уметница Српкиња Јованка Стојковићева. Покојница је још пре равно двадесет година својом ванредном вештином на гласовиру правила управо сензацију овде у Новом Саду, Загребу и Београду. Од две године амо живела је у Паризу.

САДРЖАЈ: Песништво: * * *. Песма Лазанскога. Вјерина љубав. — Поука: О лукезуу. У Латинима. — Књижевност: Сувремена питања. — Ковчежић: Књижевни прикази. Књижевне белешке. Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваке недеље на читаву табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. за по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 12 динара на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата књижари Луке Јоцића у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожина у Београду.